

Gerichte instructie in lezen en spellen voorkomt lees- en spellingproblemen bij (vrijwel) alle leerlingen op ‘Het Kofschip’

1 Inleiding

Het Kofschip is een reguliere openbare basisschool in Zevenaar met ongeveer 30% allochtone leerlingen en een aantal taalzwakke leerlingen. Al jaren was het team ontevreden over de lees- en spellingresultaten van de leerlingen, omdat deze meestal gemiddeld niet hoger waren dan C-niveau (gebaseerd op het Cito-leerlingvolgsysteem). Hoewel er remediërende maatregelen werden getroffen, zoals het gebruik van het programma ‘Spelling in de lift’, moest het zorgteam helaas concluderen dat een groot aantal leerlingen terugkerende problemen had met lezen en spellen.

Tijdens een landelijke studiedag in het jaar 2003 maakte de intern begeleider, Truus van Eekhout, kennis met de orthopedagoge drs. José Schraven. Zij hield een lezing over de door haar ontwikkelde methodiek ‘Zo leer je kinderen lezen en spellen’. Nadat ook het zorgteam kennis had genomen van de methodiek werd besloten om deze vanaf het schooljaar 2003-2004 geleidelijk aan in te voeren, te beginnen bij groep 3. Bovendien werd er begonnen met het geven van gerichte aandacht aan letters en het ontwikkelen van gevoeligheid voor de klank van woorden in de kleuterbouw.

Drs. José Schraven ontwikkelde de methodiek in de jaren 90. Zij is heel nauwgezet nagegaan welke aspecten van het onderwijs in lezen en spellen effectief zijn. De methodiek beschrijft heel systematisch hoe men de eigen methode, in het geval van het Kofschip ‘Veilig leren lezen’, effectief kan gebruiken. Alle aspecten van de methodiek zijn gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek en maken het ook om die reden tot een uiterst betrouwbare aanpak.

De methodiek beschrijft de uitgangspunten waarop de instructie gebaseerd zou moeten zijn en laat van week tot week zien welke doelen er behaald dienen te worden en met welke oefeningen en praktische handelingen dit het beste bereikt kan worden. De map bevat alle benodigde informatie voor instructie in technisch lezen en spellen voor alle jaren van het basisonderwijs. Het belangrijkste doel van de methodiek is het voorkomen dat leerlingen een achterstand oplopen in lezen en spellen. Daarom is het een preventieve instructiemethodiek. Naast het feit dat er elke dag klassikale instructie is, is de methodiek juist erg geschikt om de lessen af te stemmen op de behoeften van de individuele leerlingen. Het doel is om zodanige instructie en oefening te bieden dat alle leerlingen minimaal een gemiddeld lees- en spellingniveau bereiken. Dat dit ook daadwerkelijk mogelijk is, wordt aangetoond in dit artikel.

2 Het onderzoek

Om te laten zien wat het effect is van de invoering van de methodiek is er gebruik gemaakt van de Cito-normering. Van alle leerlingen is voor hun prestaties op lees- en spellingtoetsen de Citoscore bepaald. Leerlingen met een Citoscore A behoren tot de groep die goed tot zeer

¹ Anna Bosman is hoogleraar aan de Radboud Universiteit Nijmegen bij de sectie Orthopedagogiek. Zij is gespecialiseerd in leren lezen en spellen (www.annabosman.eu of e-mailadres: a.bosman@pwo.ru.nl). Truus van Eekhout en José Schraven worden bedankt voor hun reacties op en waardevolle suggesties voor dit artikel.

goed presteert (25% hoogst scorenden leerlingen). Citoscore B zijn de leerlingen die ruim voldoende tot goed presteren (25% net boven het landelijk gemiddelde). Citoscore C is de groep die matig tot voldoende presteert (25% net beneden het landelijk gemiddelde). Citoscore D zijn de leerlingen die zwak tot matig presteren (15% ruim onder het landelijk gemiddelde). Citoscore E is de groep die zwak tot zeer zwak presteert (10% laagst scorenden leerlingen).

In de tabellen die aan het eind van dit artikel geplaatst zijn, kan de lezer zelf nagaan dat de lees- en spellingscore van de leerlingen over de jaren heen hoog en zeer consistent zijn. In de onderstaande paragrafen worden deze prestaties kort samengevat. Het gaat hier om het lezen van losse woorden, het lezen van teksten en de spellingprestaties.

2.1 Leesniveau van losse woorden

Er is voor gekozen om de prestaties van één leestoets van de DMT weer te geven. De keuze voor de DMT-2 is willekeurig, omdat hetzelfde beeld te zien is op de DMT-1 en de DMT-3. Tabel 1 laat de percentages leerlingen die Cito-score A, B, C, D, of E haalden op de DMT-2. In het jaar 2002-2003, de grijs gearceerde kolom, staat de verdeling voor invoering van de methodiek. Hoewel de scores niet slecht waren (slechts 6% onder C-niveau), wordt het in de jaren na invoering van de methodiek beduidend beter. In vrijwel alle jaren heeft meer dan de helft van de leerlingen A-niveau en niemand minder dan C-niveau. Het schooljaar 2006-2007 was heel bijzonder, alle leerlingen hadden een A-niveau.

2.2 Leesniveau van teksten

Om de prestaties op de AVI te laten zien na invoering van de methodiek is het jaar 2007-2008 als peildatum genomen. Uit Tabel 2 blijkt dat Groep-3 leerlingen vrijwel allemaal minimaal AVI-2 hebben (zoals de bedoeling is) en velen zelfs nog hoger. Het streven is om alle leerlingen aan het eind van Groep 6 op AVI-9 te hebben. In 2007-2008 had iets minder dan een kwart van de leerlingen (23%) dat niet gehaald. Het jaar daarop, november groep 7, is dat alsnog gelukt. Het doel is dat aan het eind van de basisschool alle leerlingen AVI-9 hebben bereikt. Op het Kofschip is dit reeds het geval in Groep 7. Dit is een zeer goede prestatie, omdat uit landelijke cijfers blijkt dat zo'n 25% van de Nederlandse leerlingen de basisschool verlaat met AVI-6. Deze school laat dus zien dat het mogelijk is om alle leerlingen bij het verlaten van de basisschool op het gewenste AVI-niveau te krijgen. Wat overigens ook interessant is dat de prestaties op de AVI-leeskaarten reeds in groep 3 een grote diversiteit vertonen (variërend van AVI-1 tot AVI-7). Hoewel de methodiek een belangrijke klassikale component kent, vormt dit geenszins een belemmering voor de leerlingen om hun eigen ontwikkeltraject te volgen.

2.3 Spellingniveau

Dat 'Het Kofschip' bereid was op een andere methodiek over te gaan, was voor een belangrijk deel gebaseerd op de slechte spellingprestaties. In de Tabellen 3 tot 8 staan in de grijs gearceerde kolommen de spellingprestaties voor invoering van de methodiek. Hieruit blijkt dat 47% van de laatste groep leerlingen die *niet* met de methodiek (2002-2003) hebben leren spellen een D of E niveau had. In het jaar daarop waarin voor het eerst de methodiek werd toegepast was dit percentage al teruggelopen tot 4%, de andere 96% had het vereiste minimale C-niveau of hoger. Vanaf het schooljaar 2005-2006 is het spellingniveau van alle leerlingen gelijk aan of hoger dan het vereiste C-niveau. Dit betekent dat de leerlingen die het Kofschip verlaten aan het eind van de basisschool een voldoende spellingniveau hebben bereikt om beslagen te ijs aan de middelbare school te beginnen.

Uit Tabel 8 wordt duidelijk wat extra instructie nog kan bijdragen aan de verbetering van de spellingvaardigheid. De leerlingen die in het jaar 2007-2008 in Groep 8 zaten hadden geen instructie gehad met de methodiek 'Zo leer je kinderen lezen en spellen'. De percentages die tussen haakjes staan laten ook zien dat toen zij in groep 6 zaten de spellingprestaties slecht waren. Op de E6 spellingtoets had ruim 30% van de leerlingen D- of E-niveau. Na vruchteloze pogingen om deze leerlingen te remediëren met de methode 'Spelling in de lift', heeft de intern begeleider alsnog besloten om deze leerlingen ruim een jaar gemiddeld twee maal per week extra spellingles te geven met behulp van de methodiek. Uit het resultaat van de eindscore is duidelijk geworden dat de leerlingen alsnog het vereiste minimumniveau hebben behaald (minimaal C-niveau). De leerlingen die in 2008-2009 in groep 8 zaten (en dus de school hebben verlaten) vormen de eerste groep leerlingen die vanaf groep 3 onderwijs hebben gekregen met de methodiek.

3 Conclusie

Dit onderzoek laat zien dat OBS 'Het Kofschip' sinds de invoering van de lees- en spellingmethodiek 'Zo leer je kinderen lezen en spellen' zeer goede prestaties laten zien. Alle leerlingen verlaten de basisschool met het vereiste lees- en spellingniveau. Alle leerkrachten zijn er van overtuigd dat dit het gevolg is van het consequent toepassen van de methodiek.

Deze resultaten staan niet op zichzelf. In het schooljaar 2006-2007 is er een onderzoek gedaan naar de effectiviteit van de methodiek bij leerlingen in het speciaal basisonderwijs. Hieruit bleek dat leerlingen die met de methodiek hadden leren lezen drie keer zo goed lezen en spellen dan leerlingen op een andere wijze onderwijs hadden gehad. Nog belangrijker was het resultaat dat de leerlingen uit het speciaal basisonderwijs een lees- en spellingniveau hadden dat vergelijkbaar was met dat van een gemiddeld presterende school uit het regulier onderwijs (Bosman & Schraven, 2008). Ook voor leerlingen in het ZML is het een effectieve methodiek. Wat zij in 3 maanden hadden geleerd met de methodiek, daar bleken andere scholen zonder de methodiek twee jaar voor nodig te hebben (Lankhorst, Bosman & Didden, 2008).

Leerkrachten die de methodiek toepassen, realiseren zich dat ze door het werken ermee goed inzicht krijgen in alle aspecten die van belang zijn voor effectieve instructie in lezen en spellen. Dit inzicht is nodig om goed les te kunnen geven. Ook zien leerkrachten die de methodiek toepassen dat hun leerlingen zich competent voelen, omdat zij daadwerkelijk ervaren dat ze elke dag leren en elke dag beter worden in lezen en spellen.

3.1 Epiloog

Bent u na het lezen van deze resultaten geïnteresseerd in de achtergrond van de methodiek en hoe u deze zou kunnen gebruiken bij of toepassen op de methode die in de school gehanteerd wordt dan kunt u de map bestellen via <http://www.zoleerjekinderenlezenenspellen.nl/>. Voor een samenvatting van de uitgangspunten verwijst ik naar het artikel Bosman en Schraven (2008), dat u vanaf dezelfde website kunt downloaden of vis <http://www.annabosman.eu/>.

3.2 Literatuur

- Bosman, A.M.T., & Schraven, J. L. M. (2008). Zo leer je kinderen lezen en spellen in het speciaal basisonderwijs. *Tijdschrift voor Remedial Teaching*, 16(1), 26-29.
- Lankhorst, W., Bosman, A.M.T., & Didden, R. (2008). Het effect van twee instructiemethoden op lees en spellingvaardigheden bij kinderen met een licht tot matige verstandelijke beperking. *Nederlands Tijdschrift voor de Zorg aan Verstandelijk Gehandicapten*, 34, 181-193.

Tabel 1. DMT-2: Per Cito-niveau staat het percentage leerlingen in groep 3 dat dit niveau heeft behaald sinds de invoering van de methodiek in 2003-2004. De percentages in de grijs gearceerde kolom (2002-2003) zijn van voor de invoering.

Cito	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009
A	39	48	64	50	100	55	62
B	11	19	14	17	0	32	15
C	44	33	14	33	0	13	19
D	6	0	0	0	0	0	4
E	0	0	8	0	0	0	0
Totaal	100	100	100	100	100	100	100
Gem.		A	A	A	A	A	A

Tabel 2. Per AVI-niveau het percentage leerlingen dat dit niveau behaalde in 2007-2008.

AVI	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Totaal
Groep										
3	12	55	13	15	3	2	-	-	-	100
4	5	5	17	26	37	-	5	5	-	100
5	-	-	-	-	8	32	4	12	44	100
6	-	-	-	-	-	-	6	17	77	100
7	-	-	-	-	-	-	-	-	100	100
8	-	-	-	-	-	-	-	-	100	100

Tabel 3. Spelling Groep 3: Per Cito-niveau staat het percentage leerlingen dat dit niveau heeft behaald sinds de invoering van de methodiek in 2003-2004. De percentages in de grijs gearceerde kolom (2002-2003) zijn van voor de invoering.

Cito	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009
A	6	57	56	46	53	42	50
B	23	24	33	33	31	21	35
C	24	14	6	21	16	37	15
D	35	5	5	0	0	0	0
E	12	0	0	0	0	0	0
	100	100	100	100	100	100	100
Gem.	C	A	A	A	A	A	A

Tabel 4. Spelling Groep 4: Per Cito-niveau staat het percentage leerlingen dat dit niveau heeft behaald sinds de invoering van de methodiek in 2003-2004. De percentages in de grijs gearceerde kolom (2002-2003) zijn van voor de invoering.

Cito	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009
A	35	68	78	75	75	68
B	15	14	22	5	13	9
C	35	14	0	20	12	18
D	10	4	0	0	0	5
E	5	0	0	0	0	0
	100	100	100	100	100	100
Gem.	B	A	A	A	A	A

Tabel 5. Spelling Groep 5: Per Cito-niveau staat het percentage leerlingen dat dit niveau heeft behaald sinds de invoering van de methodiek in 2003-2004. De percentages in de grijs gearceerde kolom (2002-2003) zijn van voor de invoering.

Cito	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009
A	18	73	42	55	38
B	18	9	26	18	31
C	46	18	32	27	25
D	18	0	0	0	6
E	0	0	0	0	0
	100	100	100	100	100
Gem.	B	A	A	A	A

Tabel 6. Spelling Groep 6: Per Cito-niveau staat het percentage leerlingen dat dit niveau heeft behaald sinds de invoering van de methodiek in 2003-2004. De percentages in de grijs gearceerde kolom (2002-2003) zijn van voor de invoering.

Cito	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009
A	9	50	45	52
B	32	31	40	26
C	32	19	10	22
D	23	0	5	0
E	4	0	0	0
	100	100	100	100
Gem.	C	A	A	A

Tabel 7. Spelling Groep 7: Per Cito-niveau staat het percentage leerlingen dat dit niveau heeft behaald sinds de invoering van de methodiek in 2003-2004. De percentages in de grijs gearceerde kolom (2002-2003) zijn van voor de invoering.

Cito	2006-2007	2007-2008	2008-2009
A	21	65	40
B	21	26	45
C	42	9	15
D	16	0	0
E	0	0	0
	100	100	100
Gem.	C	A	A

Tabel 8. Spelling Groep 8: Per Cito-niveau staat het percentage leerlingen dat dit niveau heeft behaald sinds de invoering van de methodiek in 2003-2004. De percentages in de grijs gearceerde kolom (2002-2003) zijn van voor de invoering.

Cito	2007-2008*	2008-2009
A	46 (10)	65
B	13 (33)	13
C	41 (28)	22
D	0 (24)	0
E	0 (5)	0
	100	100
Gem.	A (C)	A

* De scores tussen haakjes zijn de E6-spellingscores van deze leerlingen toen zij in groep 6 zaten (het schooljaar 2005-2006).